

En god udtale er vigtig for kommunikationen!

Jette von Holst-Pedersen

Hvorfor er det vigtigt at have fokus på udtalen – også i begynderundervisningen? Denne artikel vil indledningsvis beskæftige sig med betydningen af at have fokus på udtalen og vil dernæst meget kort præsentere fire områder, som man kan have opmærksomhed på i en 5. klasse i tysk.

Hvorfor fokus på udtalen?

Sprogforskerne er generelt enige om, at jo før man stifter bekendtskab med et nyt sprog – jo bedre er det for den sproglige udvikling, i hvert fald når det gælder udtalen! Man er i stand til at imitere et nyt sprogs forskellige lydforekomster langt bedre, jo yngre man er, hvilket er begrundet i hjernens plasticitet.

At have en god og forståelig udtale er nødvendig for at kunne kommunikere, og det giver derfor mening at have fokus på lyd og artikulation fra første time. Hvis den udtale eleverne tilegner sig i første omgang ikke er nogenlunde korrekt, ja så kan der vente en møjsommelig proces for at få korrigeret udtalen.

Hvordan arbejde med udtalen?

Som på alle andre områder ift. sprogtilegnelse er sprogligt **input** en afgørende faktor i udtalemæssig henseende. Det at lytte til **autentisk tysk** igennem sange, film osv. spiller en central rolle, men ellers optræder læreren som det sproglige forbillede, og den der løbende giver feedback på elevernes udtale. Læreren må af og til stoppe op og kort rette den sproglige opmærksomhed mod nye 'fænomener' og forklare nogle generelle udtaleregler. I disse samtaler er det vigtigt at åbne op for klassens samlede sproglige ressourcer og være nysgerrig ift., hvordan forskellige sprog har sammenlignelige og forskellige lydforekomster (Daryai-Hansen & Drachmann, 2018).

Gentagelse er også her det bærende princip, eleverne må tage de nye lyd i munden mange gange for at bliver fortrolige med udtalen, og denne gentagelse må naturligvis gerne placeres i en legende kontekst.

De fire udvalgte områder er alle kendetegnet ved, at disse sproglige fænomener (blandt en del andre) ikke findes på dansk og derfor kræver særlig opmærksomhed. De nedenstående eksempler er taget fra det [udviklede undervisningsmateriale](#).

Fire centrale fokusområder i begynderundervisningen i tysk

Umlaut eller omlyd: de to " over vokalerne a – o – u, der korresponderer med de danske vokaler æ – ø – y.

Ä: Zähne, Hände

Ö: zwölf, Köpfe, möchte

Ü: Tschüß, fünf, grün, ich wünsche mir

Jf. [forløb 2](#) hvor der på Arbeitsblatt 2 arbejdes med 'Umlaut' i et flersprogethedsperspektiv.

Diftonger: en diftong er en tvelyd, der opstår ved gradvis glidning fra en vokal til en anden.

ei og ai: [aj]: heiße, zwei, drei, (ich) zeichne, mein

au [aw]: Haus, Augen, blau

eu og äu: [øj] neun, freue

Et lille observationspunkt (måske kun for læreren) kunne være forskellen mellem diftonger og 'e' som længdemarkør fx i ordene: vier, sieben, vielen (Dank), Knie

Udvalgte tyske s-lyde: Stemt s, ß, ss og sch

På tysk stemmes et s (man kan øve mundstillingen ved at summe som en bi), hvis det står:

i forlyd foran en vokal: sieben – eller i indlyd mellem vokaler: Nase

s stemmes ikke i udlyd: Haus

ß (dobbelt-s) udtales som et dansk s og markerer, at den foranstående vokal er lang: Fuß, Fußball

ss udtales som et dansk s og markerer, at den foranstående vokal er kort: Busse

sch-lyd (runde læber): schön, schwarz, Tisch, Fisch, fantastisch

Udlydshærdning

Danskere afslører sig selv meget hurtigt - som netop danskere -, når det gælder udtalen af konsonanterne, der artikuleres langt mere energisk og med større intensitet end på dansk.

Især fænomenet udlydshærdning er central, dvs. at b/d/g i udlyd (også stavelsesudlyd) altid udtales p/t/k dvs. som en fortis-lyd, med stærk spænding. På dansk er det netop omvendt, her udtales p/t/k både i indlyd og udlyd som b/d/g.

[p]: gelb

[t]: Hund, Fahrrad

[k]: Montag, Geburtstag, (Ich) mag

I [forløb 1](#) kunne opmærksomheden fx rettes mod udtalen i digtet ”Alle machen alles”. Her ville det give mening at fokusere på udlydshærdning, 3.pers. endelsen –t som en fortis-lyd, sch-lyden i *Tisch*, *Fisch* og *Schürze* samt Umlaut i *brät*, *Schürze* og *Gewürze*. Eleverne bliver her bedt om at lære digtet udenad, hvilket betyder, at de skal memorere teksten og automatisere udtalen, hvormed udtalen fæstner sig i langtidshukommelsen og danner et godt grundlag for den videre sproglige udvikling.

Hvis du vil vide mere:

Daryai-Hansen, P. & Albrechtsen, D. (red.) (2018). *Tidligere Sprogstart – Ny begynderdidaktik med fokus på flersprogethed*. Københavns Universitet: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen. Hentet fra <https://tidligeresprogstart.ku.dk/publikationer>

Daryai-Hansen, P. & Drachmann, N. (2018). *Hvordan kan vi udvikle elevernes sproglige opmærksomhed i den tidlige sprogstart?* Københavns Universitet: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen. Hentet fra <https://tidligeresprogstart.ku.dk/publikationer>

Engmose, S. E. (2018). *Skriftsprogets rolle i den tidlige undervisning i tysk*. Københavns Universitet: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen. Hentet fra <https://tidligeresprogstart.ku.dk/publikationer>

Udarbejdet af lektor Jette von Holst-Pedersen i rammen af projektet "Tidligere Sprogstart – Ny begynderdidaktik med fokus på flersprogethed", Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen, støttet af A.P. Møller og Hustru Chastine McKinney Møllers Fond til Almene Formaal og Københavns Kommune.